

FORUM THEOLOGICUM SARDICENSE

prius

БОГОСЛОВСКА МИСЪЛ

год. XIX

2/2014

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

Главен редактор: доц. д-р Дилян Николчев

Отговорен редактор на броя: доц. д-р Екатерина Дамянова

*Членове: доц. д-р Светослав Риболов, ст.н.с. д-р Т. А. Богданова
(Отдел Рукописей – Российской Национальной Библиотеки, СПб.)
и маг. А. К. Клементиев (Институт Истории, РАН, СПб.)*

© Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

ISSN 1310-7909

СБОРНИК
В ПАМЕТ НА
ПРОФ. Д-Р НИКОЛАЙ НИКАНОРОВИЧ
ГЛУБОКОВСКИ

*Международен научен семинар (София, 17 декември 2013 г.),
посветен на 150-годишнината от рождението
на проф. д-р Николай Н. Глубоковски*

СОФИЯ 2016
УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	1
Татяна А. Богданова, Александър К. Клементъев. „Род учёных“ не погубнет на свете“ (переписка из двух столиц профессора Н. Н. Глубоковского и епископа Василия Богдашевского 1917 – 1921 г.)	9
Четири статии за съветска Русия в списание „Двуглавый орел“ (1921 – 1922)	117
Николай Н. Глубоковски. В памет на покойния професор Алексей Петрович Лебедев (под първите впечатления от тежката загуба)	167
Николай Н. Глубоковски. Бог-Слово. Екзегетичен ескиз на „предговора“ на Йоановото евангелие (1:1–18)	203
Емил Трайчев. Проф. Н. Н. Глубоковски и неговото влияние върху библейската мисъл у нас	238
Невяна Ризова. Към проблема за тълкувателния метод в „Благовестие на християнската слава в Апокалипсиса“ от Н. Н. Глубоковски	249
Отец Ион-Сорин Бора. Слова на Новия Завет на румънски и европейското пространство от първата проповед на апостолите до наши дни	253
Павел Павлов. Богословски аскетизъм и научно смирение: академичните завети на проф. Николай Н. Глубоковски	266
Костадин Нушев. Православните перспективи на богословския диалог и християнското единство според проф. д-р Николай Глубоковски	282
Иво Янев. Проф. Н. Н. Глубоковски и реформата в духовното образование в Русия в края на XIX и началото на XX век (към въпроса за подготовката и образованието на свещенството)	296
Иван Йовчев. Становището на проф. Н. Н. Глубоковски по въпроса за каноничния институт „ставропигия“ в Църквата (бележки от „Софийския архив“)	303

<i>Дилян Николчев, Екатерина Дамянова. За историята с разпространените злонамерени слухове срещу Н. Н. Глубоковски през втората половина на 20-те години на миналия век (въз основа на архивни документи)</i>	316
<i>Библиография на Н. Н. Глубоковски от Екатерина Дамянова</i>	330

CONTENS

Foreword	1
Tatiana A. Bogdanova, Alexander K. Klementiev. <i>“The Generation of Intellectuals Will not Perish in the World” (A Correspondence of two Capitals between Professor Nikolai N. Glubokovsky and Bishop Basil Bogdashevsky 1917–1921)</i>	9
<i>Four Articles for Soviet Russia in the Journal „Dvuglavij orel“ (1921–1922)</i>	117
Nikolai N. Glubokovsky. <i>In Memoriam of Late Prof. Alexey Petrovich Lebedev (Under the First Impressions of a Heavy Loss)“</i>	167
Nikolai N. Glubokovsky. <i>God the Logos. Exegetical Sketches on the Johannine Prologue (1:1–18)</i>	203
Emil Traytchev. <i>Prof. N. N. Glubokovsky and His Influence on the Biblical Studies in Bulgaria</i>	238
Nevjana Rizova. <i>To the Problem of the Interpretative Method in „Gospel of Christian Glory in the Apocalypse“ by N. N. Glubokovsky</i>	249
Fr Ion-Sorin Bora. <i>The words of the New Testament in Romanian and European space from the first utterance of the apostles to the present day</i>	253
Pavel Pavlov. <i>Theological Ascetism and Scientific Humility: The Academic Legacy of Prof. Nikolai Nikanorovich Glubokovsky</i>	266
Kostadin Nushev. <i>Orthodox Perspectives of Theological Dialogue and Christian Unity according to Nikolai Glubokovsky</i>	282
Ivo Yanev. <i>Prof. N. N. Glubokovsky and Theological Education Reform in Russia in the Late 19th and the Early 20th c. (On the Education of the Priests)</i>	296
Ivan Yovchev. <i>Prof. N. N. Glubokovsky on “Stauropegia” in the Church (Notes from Sofia Archive)</i>	303

<i>Diljan Nikoltchev, Ekaterina Damjanova. On the Widespread Malicious Rumors against N. N. Glubokovsky the Second Half of the 20-s of the 20th Century (based on archival documents)</i>	316
<i>Bibliography of N. N. Glubokovsky by Ekaterina Damjanova</i>	330

СЪКРАЩЕНИЯ

АН СССР	Академия наук СССР
БАН	Българска академия на науките
БВ	Богословский вестник
БМ	Богословска мисъл
БПЦ	Българска православна църква
БФ	Богословски факултет
ВР	Вера и разум
ГДА	Годишник на Духовната академия „Св. Климент Охридски“ (1951 – 1981)
ГИМ	Государственный Исторический музей
ГЛПЕ	Голос Литовской Православной Епархии, Ковно, Литва
ГСУ БФ	Годишник на Софийския университет, Богословски факултет (1923 – 49 и н.с. 1993 – 2012)
ДА	Духовна академия
ДК	Духовна култура
ЖМП	Журнал Московской Патриархии
ИР НБУВ	Институт рукопису Національної бібліотеки України
КазДА	Казанская духовная академия
КБ МДА	Кафедра библеистики Московская духовная академия
КДА	Киевская духовная академия
МВнР	Министерство на Външните работи
МДА	Московская духовная академия
н.с.	Нова серия
ОР РНБ	Отдел рукописей Российской национальной библиотеки
ПМ	Православная мысль, Париж
ПО	Православное обозрение

Сб.	Сборник
сп.	Списание
СПб	Санкт-Петербург
СПбДА	Санкт-Петербургская духовная академия
СССР	Союз Советских Социалистических Республик
СУБ	Съюз на учениците в България
ТКДА	Труды Киевской духовной академии
ХЧ	Христианское чтение
ЦВ	Църковен вестник, София
ЦВ (СПб)	Церковны вестник, Санкт-Петербург
ЦВр.	Церковь и время, Москва
ЦДА	Центален държавен архив, София
ЧОЛДП	Чтения в Обществе любителей духовного просвещения
ICAOTD	International Commission for Anglican-Orthodox Theological Dialogue
YMCA	Youth Men's Christian Association

Съкращенията на библейските книги са според Синодалното издание на Священото Писание (Библия. Сиреч книгите на Священото Писание на Ветхия и Новия Завет. С., 1993³).

ПРЕДГОВОР

В ЧЕСТ НА ПРОФ. НИКОЛАЙ ГЛУБОКОВСКИ

Предложеният на читателите сборник като самостоятелна книжка на нашата периодика е посветен на 150-годишнината от рождението на проф. Николай Никанорович Глубоковски (1863 – 1937) и се осъществява като резултат на проведен през месец декември 2013 г. научен семинар, организиран от катедра „Практическо богословие“ към Богословския факултет на Софийския университет и на секция „Богословски науки“ към Съюза на учените в България.

Публикуваните материали – в спомен и признателност пред живота и изследователското наследство на проф. Н. Н. Глубоковски – са резултат както от изследователски усилия над натрупаното научно наследство върху неговото творчество, така и на сегашното състояние на изследванията върху теми, които проф. Н. Н. Глубоковски поставя в своите трудове. В изследванията на бележития екзегет и църковен историк в дълбочина и перспективност се засягат въпроси и проблеми, които все още са в центъра на научното внимание. Изследователският интерес към творчеството му не стихва, като той не е само историко-археологически, а е истински актуален, що се отнася до въпроси, които вълнуват обществото от вярващи днес.

Доктор по богословие, библеист, патролог, църковен историк и енциклопедист, професор Николай Никанорович Глубоковски е един от най-видните и знаменити учени в полето на православната богословска наука. Вискателен, той същевременно е и снизходителен наставник в академичната аудитория. Заслужено Н. Н. Глубоковски е почетен член на Императорския руски археологически институт в Москва и Петроград, член-кореспондент на Императорската академия на науките и почетен член на Москов-

ската, Киевската и Казанската духовна академия, пожизнен член на училищния съвет на Руския Св. Синод, почетен председател на Руското палестинско общество, член на особеното съвещание на руския Св. Синод, дописен член е на БАН от 1929 г.

Широтата на проблематиката, която днес вълнува изследователя, е предпоставка за разностранните изследвания на Н. Глубоковски, които той публикува на руски, английски, немски, френски, сръбски, български, румънски, гръцки и шведски език.

Същевременно, традиционната православна перспектива и критичният диалог със западните колеги стават естествена предпоставка и условия за непосредственото участие на проф. Глубоковски в междухристиянските контакти. Той взема участие в църковно-обществените събития и представя руската емиграция в качеството на експерт, докладчик, учител, изнася доклади на академични конференции, като по този начин не само теоретично, но и на практика свидетелства за живата църковна традиция, с което бързо се налага в християнския свят като специалист по библеистика и църковна история и по право е признат за един от най-авторитетните учени-богослови на XX век.

Последните си години проф. Николай Глубоковски посвещава на изграждането и развитието на висшето богословско образование в България. Дошлият в София през 1923 г. руски емигрант е назначен на 1 май за редовен професор при катедрата по Свещ. Писание на Новия Завет в Богословския факултет при Софийския университет, академична позиция, която той достойно заема до самата си смърт.

Факултетът в голяма степен се ползва от неговите способности, съвети и опитност, а професорът с неуморност, любов и преданост взема най-дейно участие в организацията на учебно-преподавателската работа. С усилия успява да пренесе от Петроград част от библиотеката си.

Именно първата лекция на Н. Н. Глубоковски в новоосновения Богословски факултет, състояла се на 19 ноември 1923 г., впоследствие поставя споменатата дата като ден на откриването на висшето духовно учебно заведение. С него проф. Глубоковски е свързан в буквалния смисъл (както сам той отбелязва) – „нераз-

дельною жизнью“, тъй като именно в сградата на учебното заведение, в пригодена ъглова аудитория на последния етаж, е неговата квартира и последно прибежище на професора.

Животът му не е лишен от скърби и лишения. При изключително ниско заплащане и трудности, които про-лявото правителство на Александър Стамболийски създава на руските бежанци в България до 1923 г., едва в последвалите години животът на проф. Глубоковски става по-спокоен.

Именно в България е издадена голяма част от неговите богословски трудове и статии на български и руски език, отпечатани съответно в руски издания (в. „Голос“, „Голос труда“, „Русь“) или в българския периодичен печат („Годишник на Софийския университет – Богословски факултет“, „Църковен вестник“, „Духовна култура“, „Пастирско дело“, „Православен пастир“, „Философски преглед“, „Християнска защита“, „Православен мисионер“, „Bulgarian British Review“ „Мир“, „Нова ера“, „Зов“). Отделни книги и отпечатъци проф. Н. Глубоковски често издава със собствени средства.

Повечето от описаните публикации имат своята важна роля в изграждането и утвърждаването на библеистиката и различните направления в нея, с което тя става естествен продължител на духовно-просветителната дейност на св. Климент Охридски.

Поместените в сборника материали показват необходимостта от по-пълно описание и проследяване на изследователска дейност на проф. Н. Н. Глубоковски в България и разработвани от него теми и проблеми, които не са били обект на задълбочен научен интерес. Публикациите очертават разнообразна по характер проблематика в различни нейни направления, сред които: въведителни въпроси, свързани с текста на Свещеното Писание и неговото тълкуване, преводи на библейски текстове в България, въпроси от интердисциплинарен характер, а също така и въпроси, свързани с богатата кореспонденция на проф. Глубоковски, съдържаща неизвестни или малко известни обстоятелства от живота му и чрез която автентично се реконструира историческия контекст, в който той работи.

В съизследователския си труд „Род учёных“ не погибнет на

свете“ (переписка из двух столиц профессора Н. Н. Глубоковского и епископа Василия Богдашевского 1917 – 1921 г.)“, двама руски църковни историци – ст.н.с. д-р Т. А. Богданова (Отдел Рукописей – Российской Национальной Библиотеки, СПб.) и маг. А. К. Клементиев (Институт Истории, Российской Академии Наук, СПб.) публикуват кореспонденцията на професора на Петроградската Духовна академия Н. Н. Глубоковски и ректора на Киевската Духовна академия – епископ Василий (Богдашевски), която сама по себе си представлява впечатляващо свидетелство за замирането на руския църковно-обществен и научен живот в първите години след историческата за Русия катастрофа, настъпила през 1917 г.

На катастрофалните последици от агресивния большевизъм са посветени четири статии на Николай Никанорович Глубоковски, които той публикува под името Николай Проворов в берлинското монархическо списание „Двуглавый орел“. Те са първите публикувани след вдворяването му в свободния свят текстове, където ученият „преживял радостта на избавлението от смъртта и получил възможност да пише свободно за всичко“. За последните 95 години те не са препечатвани и почти не са цитирани.

Два от материалите са преводни и запознават българския читател със заглавия, публикувани от проф. Глубоковски в руския периодичен печат. Единият е върху материал, който проф. Н. Глубоковски публикува „В памет на покойния професор Алексей Петрович Лебедев (под първите впечатления от тежката загуба)“, а другият превод, който настоящият сборник помества, е от областта на библеистиката. В екзегетическото си изследване „Бог-Слово. Екзегетичен ескиз на „предговора“ на Йоановото евангелие (1:1–18)“ проф. Глубоковски разглежда целия „предговор“ на Йоановото евангелие като едно свързано цяло, разкриващо и разясняващо съдбата на света и човека, коренът и източникът, на които е в Бога, откриващ се в равния Нему Син и чрез Сина.

В областта на библейските изследвания са и темите, които разработват трима представители на катедра Библеистика при Богословския факултет на Софийския университет. В труда си „Проф. Н. Н. Глубоковски и неговото влияние върху библейската мисъл у нас“, проф. дбн Емил Трайчев проследява широтата на богослов-

ските, филологични и исторически интереси на проф. Глубоковски и дълбочината на проникването му в предмета на изследване, при което Николай Никанорович поставя изучаването на Свещ. Писание начело на цялото богословие, считайки го за „творчески източник и обединяващ център“ на всички богословски дисциплини.

Анализът на асистент Невяна Ризова е насочен „Към проблема за тълкувателния метод в „Благовестие на християнската слава в Апокалипсиса“ от Н. Н. Глубоковски“, в който Апокалипсисът е поставен като венец на Новия Завет, освещаващ цялото богооткровено промишление. Проф. Глубоковски повдига завесата, наблюдава и отбелязва впечатленията си, без да ги коментира, като по този начин предоставя възможността на читателя да съзерцава, а не рационално да разбира посредством авторски описания и учения.

В публикацията си „Словата на Новия Завет на румънски и европейското пространство от първата проповед на апостолите до наши дни“, работещият в областта на Новия Завет румънски изследовател отец д-р Йон-Сорин Бора от Богословския факултет на Университета в Крайова разглежда значението на новозаветните текстове на румънски език в контекста на европейската култура.

Върху живота, академичното израстване и мненията на проф. Глубоковски по различни въпроси са посветени следващите четири доклада в сборника, автори на които са членове на преподавателската колегия на Богословския факултет в София.

В своето изследване „Богословски аскетизъм и научно смирение: академичните завети на проф. Николай Никанорович Глубоковски“, доц. д-р Павел Павлов очертава образа на руския богослов като на един истински завършен православен богослов, който интегрира цялото богословско знание, а не на някакъв тесен специалист – нещо чуждо за традицията на църковното богословие.

В контекста на международната активност на Н. Н. Глубоковски, анализ на „Православните перспективи на богословския диалог и християнското единство според проф. д-р Николай Глубо-

ковски“ предлага доц. Костадин Нушев. Въпросите на християнското единство, или на „междуцърковното обединение“, както се изразява проф. Н. Глубоковски, са поставени като едни от най-важните въпроси на времето. Според руския изследовател те следва да се разглеждат в светлината на библейските и светоотечески истини, които за Православието имат общозадължително значение и представляват „общоприети аксиоми“, както за висшата църковна йерархия, така и за богословите и „редовите“ християни.

Един духовено-образователен проблем, който занимава Глубоковски, е този за духовното образование в Русия, по-специално в контекста на въпроса за подготовката и образованието на пастира в Православната църква. Възгледите на проф. Н. Н. Глубоковски в тази посока разглежда гл. ас. д-р Иво Янев в изследването си „Проф. Н. Н. Глубоковски и реформата в духовното образование в Русия в края на XIX и началото на XX век (към въпроса за подготовката и образованието на свещенството)“. Това е всъщност тема, която за съжаление е особено важна в поместната ни църква и в наше време, когато често богословското образование на духовниците се смята само за нещо формално.

Проф. Н. Никанорович е имал свое научно мнение по канонични по своята същност въпроси, като на един от тях, свързан със ставропигиалния институт в Църквата, се спира д-р Иван Йовчев в доклада си „Становището на проф. Н. Н. Глубоковски по въпроса за каноничния институт „ставропигия“ в Църквата (бележки от „Софийския архив“)“.

Към предоставените на читателите материали е прибавено едно изяснение по повод разпространени злонамерени слухове срещу Н. Н. Глубоковски през втората половина на 20-те години на миналия век, което изследователите доц. д-р Дилян Николчев и доц. д-р Екатерина Дамянова извършват въз основа на архивни документи.

Сборникът включва и обемно по мащаб библиографско представяне на творчеството на проф. Глубоковски на различни по тип публикации (монографии, студии, статии, енциклопедични и речникови рубрики, рецензии в специализирани сборници, научни периодични издания), които, чрез разработването на теми и различни въпроси, очертават важни исторически етапи в развитието

и на българското богословие, като в голяма степен го обогатява.

И накрая, за отбелязване е, че предложеното на читателя академично тяло с научни изследвания в памет на проф. Н. Н. Глубоковски, нарочно или не, се оказва последната книжка на „Богословска мисъл“, която излиза под ръководството на доц. д-р Д. Николчев в качеството му на главен редактор на специализираното богословско списание на Богословския факултет. Това обаче не е случайно, предвид десетилетните усилия на колегата Николчев да популяризира делото и творчеството на проф. Глубоковски, който е бил, е, и ще бъде учител и баща на академичната богословска наука в България.

Е. Д.

В ПАМЕТ
НА ПРОФ. Д-Р НИКОЛАЙ НИКАНОРОВИЧ ГЛУБОКОВСКИ

*Международен научен семинар (София, 17 декември, 2013 г.),
посветен на 150-годишнината от рождението на проф. д-р
Николай Н. Глубоковски*

*Българска
първо издание*

**Художник на корицата
и предпечатна подготовка:**

Златина Карчева
Формат: 157/235

Университетско издателство
„Св. Климент Охридски“

Адрес на редакцията:

Богословски факултет
на СУ „Св. Климент Охридски“
София 1000, пл. „Св. Неделя“ № 19

Контактно лице: доц. д-р Светослав Риболов
e-mail: bogoslovsamissal@gmail.com